

Contents

<i>Naše možnosti</i>	7
<i>Trauma: prověrka původu myšlenek</i>	14
<i>Nezdařené seznámení s myšlenkou</i>	17
<i>Vzdát se potěšení z vlastního přesvědčení</i>	19
<i>Použití umění při řešení neshod</i>	21
<i>Role technologií ve vytváření nepřátel</i>	23
<i>Snobství</i>	25
<i>Humor</i>	27
<i>Role svádění a ujišťování</i>	29
<i>Strategický pesimismus</i>	35

Dlouhý [text](#) spisovatele a filosofa Alaina de Bottona je součástí projektu [The Book of Life](#).

Žijeme ve světě přesyceném nesouhlasem. Lidé se neshodnou prakticky na ničem. Od otázek typu jak dlouho předem si zavolat taxi nebo kdy vyrazit na večeři, zda smí existovat kalifát; jakou oběžnou dráhu by měla zaujmout mezinárodní vesmírná stanice ISS; jak správně uvařit lasagne; zda je Maďarsko ve střední nebo východní Evropě, až po otázky jako jak dlouho by mělo být dětem dovoleno hrát o sobotním dopoledni Minecraft.

Zatímco nesouhlas *může* být civilizovaný, zajímavý a plodný, je až příliš často silným zdrojem trápení: jsme z něj zmatení a rozzlobení; názory druhých nás štvou a děsí; poražení se cítíme beznadějně a osaměle; mučíme se a zkoušíme se na konflikt připravit ve vlastní hlavě, děláme si starosti, máme pocit viny, jsme nervózní...

Neshody jsou dnes díky zásadním společenským silám, které se utvářely uplynulých pár set let, obzvláště palčivým problémem.

1. Politika

Rozvinutý svět je dnes demokratický. Dlouho jsme vzdalovali od navyklé podřízenosti a od hierarchií, ve kterých většina lidí necítí, že by se potřebovali zajímat o širokou škálu věcí.

Když ale každý může hlasovat, velmi záleží na tom, co si kdo myslí. Mít názory v takovém případě není přepych – ve skutečnosti je to pro dobře fungující demokracii nezbytnost: každý potřebuje mít názor na vše, od toho, kdo by měl

vládnout, až po otázku jako zda a kde postavit jaderné elektrárny. Ale zatímco jsme povzbuzováni, abychom měli názory, jen málo pozornosti je věnováno otázce, co dělat, když zjistíme, že tyto názory jsou v hořkém konfliktu s názory našich spoluobčanů, jak tomu bývá prakticky neustále.

2. Rovnoprávné vztahy

Ptát se

kteréhokoliv páru, v čem se neshodnou, patří mezi úchvatné a uklidňující kratochvíle: zjišťujeme, že v tom nejsme sami.

Zároveň ale neshody ve vztazích působí jako závažnější obtíž než v minulosti, protože dřív od sebe lidé navzájem neočekávali tolik a sváry byly obvyklé a očekávané. Neshody nebyly tak znepokojivé, protože představa vztahu, ve kterém panuje naprostá shoda, sympatie a vzájemnost, jednoduše neexistovala – jde o novodobý výmysl, vzniklý nejdříve v polovině osmnáctého století.

Také tu máme otázku hierarchie. Po většinu historie jsme žili v patriarchy: byli to muži, kdo rozhodoval rodinné spory. Dnes máme zásadní (ale historicky stále celkem

nové) povědomí o rovnosti jak v páru, tak i s dětmi. Věříme, že páry by se měly bavit o svých představách, a měly by znát mysl jeden druhého, zajímat se o ni a respektovat ji. Nikdo nemá mít v nějaké oblasti automaticky navrch.

To se vztahuje i na děti: děti jsou považovány za zdroj spontánního vhledu a nových perspektiv. I jejich názor si zaslouží vyslechnout. Tak moc se staráme o to, aby dětské ego nebylo předčasně zlomeno, že děti ponoukáme, aby měly názor na všechny aspekty života. Ve výsledku může být extrémně složité dojít k jakémukoliv rozhodnutí, včetně toho, co má být k večeři.

Demokratická kakofonie a chaos v rodinách zrcadlí to, co se děje o kus dál v politickém světě.

Nejsme již schopni vládnout hierarchicky, ale zároveň ještě nedokážeme dosáhnout pochopení a pracovat s nesouhlasem. V tomto bodě se právě nacházíme.

Čím blíže k někomu jste, tím větší moc nás rozladit má nesouhlas této osoby. A rozladění jsme, protože v hloubi skrytou touhou lásky je najít někoho, kdo s námi bude ve všem naprosto souhlasit.

Když vzdálený bratranec nesdílí náš vkus na filmy, nezajímá nás to. Když si ale naši nejmilejší nemyslí, že ta naše oblíbená scéna je vtipná, může se stát, že kvůli tomu začneme přehodnocovat základy, na kterých náš vztah stojí.

Požadujeme mnohem vyšší úroveň shody ve svých osobních životech než v jiných částech našich životů, protože čekáme, že naše názory budou potvrzovány a chápány.

Je tomu tak proto, že jsme v této věci zranitelní jako v

máločem jiném.

3. Technologie

Technologie způsobily, že nesouhlas jako by zesílil. Velmi často u druhých narážíme na názory, se kterými bychom se až donedávna nikdy nemohli setkat.

Když se budete dívat na zprávy BBC o proslovu například vůdce opoziční strany, budete mimo jiné upozorněni, že někdo jménem Cockshield jej považuje za “hnusného socialistického červa!” a také budete vystaveni názoru jistého Philla Wattse: “Británie ho nezajímá, zajímá ho jen vlastní kariéra a vydělávání peněz. Když vyhraje, věnuje tomu čtyři nebo pět let, dostane z toho pěknou sumičku a půjde brzy do důchodu. Jeho skutečným cílem je žít si v luxusu.”

V minulosti byla možnost vyjádřit nesouhlas omezována strachem z možné odvety člověka, se kterým nesouhlasíme. Když někdo někoho nazval “zlodějským, prolhaným, bezcenným budižkničemu”, dalo se očekávat, že bude společností zavržen a dříve možná i vyzván na souboj. Dnes je možné podobné věty v sociálních médiích chrlit ve velkém, s nulovým rizikem a v naprosté anonymitě.

Navíc máme dojem, že být na internetu slovně napadán není nic zas tak hrozného. Není třeba mít hroší kůži, prostě by neměl být problém se se sprostými komentáři ostatních vyrovnat. Zatímco naše společnosti jsou až přecitlivělé na některé formy nenávisti, jsou často až překvapivě v klidu, když jde o běžnější formy výpadů, kterých na sociálních médiích padá každou minutu spousta.

Jako společnost nebereme nijak zvlášť vážně, když se někdo

urazí, a proto je urážení všude plno.

Technologie také daly vzniknout silnějším názorům; daly možnost seznámit se lidem, kteří spolu souhlasí a navzájem posilují svá přesvědčení, i když by takové názory dříve byly potlačeny pochybností, že jsem nejspíš sám, kdo si něco takového myslí. Někdo, kdo by dříve měl jen dočasný a trochu provinilý dojem, že Pluto by mělo být znovu zařazeno mezi planety, se dnes může na různých webech potkávat s lidmi, kteří přemýšlí o máločem jiném. To stejné platí o politice, pornografii, náboženství atd. Pokud jste Marxista, ale zároveň i křesťanský fundamentalista, v online světě zajisté najdete koutek, ve kterém je považováno za samozřejmost, že to je jediný inteligentní způsob, jak vidět svět.

Takže díky technologiím jsme vystaveni bezskrupulóznímu nesouhlasu druhých lidí – a také povzbuzujícímu ujišťování od členů vlastního kmene. Technologie zkrátka polarizují a podněcují.

Přesto však spíše než si zoufat musíme přijmout, že nesouhlas bude neustálý a všudypřítomný. Můžeme fantazírovat o univerzální harmonii, o tom, jak sám od sebe zavládne rozum, a o tom, jak by všichni mohli být příjemně tolerantní. Ale neurvalý nesouhlas sám od sebe nezmizí.

Potřebujeme se tedy naučit, jak spolu nesouhlasit v dobrém, jak procházet životem, ve kterém budeme s druhými v nevyhnutelném konfliktu kvůli očekáváním, nadějím, přesvědčením, prioritám a postojům. Potřebujeme se umět dobře vypořádat s neshodami, abychom mohli lépe zvládat vlastní života a sami přispívat (jakkoliv skromně) k

příčetnější společnosti.

Naše možnosti

Nepřecházet nesouhlas

Neshody jsou často zesilovány naší neochotou dopřát jim čas, který potřebují, aby se mohly odpovídajícím způsobem rozuzlit, protože předpokládáme, že vlastně nejde o nic složitého.

Myslíme si, že na některých věcech bychom se měli “v klidu” shodnout – kdo by měl zemi vládnout, co dělat se znečištěním, nebo jak zařídit ložnici.

Neopodstatněný dojem, že “to dá přece rozum” mnoho neshod jen zhoršuje.

Měli bychom se inspirovat z trpělivého způsobu, jakým Sokrates, první velký filosof, rozmotával uzly v myšlení v myslích svých dávných athénských spoluobčanů. Probrat se něčími názory na spravedlnost, dobrotu nebo lásku může trvat klidně hodinu.

Fatální předpoklad jasnosti věcí je zvlášť ďábelský v domácnosti. Páry běžně zjišťují, že nejen, že spolu nesouhlasí, ale že také cítí, že jejich neshody jsou jen hlouposti a měly by tedy jít rychle vyřešit. Jak pošetilé je strávit hodinu hádkou nad tím, jaká má být teplota v ložnici. Jak absurdní je (opět) nesouhlasit, jak moc dopředu je vhodné zavolat taxi.

Naše představa o jednoduchosti těchto věcí nám nijak nepomáhá. Existuje zvláštní druh špatné nálady, který přichází, když se ukáže, že něco, o čem jsme mysleli, že to

bude jednoduché, ve skutečnosti vůbec jednoduché není. Jsme z toho zároveň opravdu našťvaní a zároveň neschopní brát svou našťvanost vážně. V této patové situaci následuje sekýrování a vyhýbavost. Sekýrování: ten opakovaný, nechápvavý a psychologii odporující pokus donutit druhou stranu k podvolení se bez jakékoliv snahy pochopit jejich pozici (což by bylo možné, pokud bychom dokázali přijmout, že věc je složitější). Sekýrování předpokládá, že partner nesouhlasí prostě proto, že si postavil hlavu, a rýpání a připomínání je tedy jedinou zbývající možností. A vyhýbavost: to mrzuté odmítání odpovědět na ono rýpání, snaha potajmu a zoufale odporovat možnosti vnést do věci světlo přesvědčivým vysvětlením vlastního vzduchu.

Obě strany doufají, že problém – který oběma připadá tak nezajímavý – prostě zmizí. Přitom ale ve skutečnosti nejsou žádné “jednoduché” věci. Pod povrchem očividně malicherných hádek se třou a srážejí celé životní filosofie. Podrážděnost je vnější známkou potlačené debaty o soupeřících pojetích existence.

Pokud spolu máme nesouhlasit, a to zajisté budeme, měli bychom se alespoň snažit spolu nesouhlasit na úrovni – tak, že svým neshodám věnujeme dostatek času.

Neshody jsou normální

Trochu víc rozpracujeme téma, které se obzvlášť týká partnerských vztahů: je snadné cítit se zahanbeně nad tím, kolik neshod v průměrném vztahu je.

Myslíme si, že je to příšerné, ale není. Naše představa o tom, co je obvyklé, je nepřiměřeně nakloněná k harmonii. Takže by bylo velice nápomocné být častěji svědkem partnerských neshod. Obecně vidíme vztahy druhých jen

zvenku: vidíme páry, jak při procházce na trhu nakupují jablka, nebo jak se ve společnosti škádlí nad skleničkou. Málokdy vidíme, jak jim to spolu funguje ve složitějších chvílích, co se děje, když se hodně naštvou, jak jeden druhého hluboce frustrují: jak se vzájemně dohánějí k šílenství. Na kolika věcech se neshodnou, s jakou vášní a intenzitou a také jak tragikomické výsledky to (často) přináší.

V naprostém protikladu k tomu své vlastní vztahy známe zevnitř. Rozdíly mezi těmito dvěma úhly pohledu způsobují zničující pokřivení. Naše představa o tom, co znamená "dostatečně dobrý" vztah je nepřiměřeně předpojatá. Potřebujeme si dopomoci k přesnějšímu, lépe informovanému obrazu normálního vztahu. Přes existenci všech možných knih a filmů nám umění příliš nepomáhá nastavit zrcadlo našemu každodennímu bláznovství.

Vysoká úroveň nepřejícnosti, bláhovosti, zklamání a konfliktů jsou běžné. Jsou neoddelitelnou součástí všech dostatečně dobrých vztahů. Dostatečně dobrý vztah není takový, ve kterém spolu partneři většinu času dobře vycházejí. Je to vztah, ve kterém se naučili akceptovat, že bolestivé rozdíly a frustrace jsou normální.

To, že toto vědomí není příliš rozšířené, nám vysvětluje vysoký počet rozvodů. Nejen, že jsme nevyhnutelně nešťastní, ještě k tomu věříme, že naše neštěstí je anomálie a důkaz chyby: a tak se snažíme tomu, co vnímáme jako zbytečné problémy, uniknout opuštěním jednoho vztahu a započatím dalšího. Přičemž jen skončíme s jiným souborem trápení.

Nevnášet do neshod energii odjinud

Mnoho našich neshod se obecně vzato týká intelektuální záležitostí: budoucnost Eura, přistěhovalectví, dluhy, cenzura, přístup ke vzdělávání...

Můžete shledat, že vášnivě řešíte ekonomii Peru, důležitost George Orwella, otázku, zda Číňané nedopluli do Ameriky už v 15. století, přístup k ženám ve Francii 18. století... (každý máme svůj vlastní unikátní seznam). Ne, že by to nebyla důležitá témata - ale intenzita, kterou do nich vkládáme, může být v rozporu s tím, jak málo je ve skutečnosti v sázce.

Ve svých klidnějších okamžicích se dokonce můžeme divit, proč nás tato témata tak rozpalují.

Tím se setkáváme s fenoménem **energie vnesené odjinud**: v této dynamice nepřichází podněty pro neshody čistě jen ze samotného tématu. Intenzitu neshod způsobují i věci, které se nám dějí jinde v životě. V takových chvílích si to navíc neuvědomujeme, což způsobuje, že ve sporu může být velmi těžké zůstat v klidu.

Energii odjinud vnášíme přinejmenším **pěti** různými způsoby:

Za prvé: Zloba se přesměřuje a zahustí

Jste kvůli něčemu nebo někomu naštvaní - ale z nějakého důvodu tato zloba pro sebe nedokáže najít vhodný ventil.

Může to být nadřizený v práci (před kterým svou nespokojenost nemůžete vyjádřit).

Přítel vás nechal na holičkách, ale nechcete, aby bylo vidět, jak moc vás to zranilo.

Multipolární frustrace: vlak má zpoždění, tlačí vás boty, jste unavení – ale není tu nikdo, na koho by to šlo hodit.

Zloba z těchto míst je přenesena do sporu. Vybije se na dostupné (ačkoliv jinak nevinné) osobě.

Za druhé: hádáme se s minulostí

Někdy nesouhlasíme s lidmi, kteří jsou nepřítomní nebo mrtví. Aktuální neshoda je zástupcem problému z minulosti.

Váš otec nikdy neuznal přínosy povolání, které jste si vybrali, a tak se ho snažíte přesvědčit tím, že se rozohníte před osobou, které vedle vás sedí u jídla.

Na vysoké škole jste měli spolužáka, jehož politické názory vás iritovaly; snažíte se mu je vyvrátit tím, že ještě i dnes poučujete cizí lidi na večírcích.

Od expartnera jste často slyšeli výtky ohledně své sobeckosti; i dnes zkoušíte tuto hádku vyhrát tím, že si děláte legraci z 'citlivék' před každým, kdo je ochotný naslouchat.

Za třetí: Frustrovaná sexuální touha se ventiluje v nesouhlasu

Je tu někdo, kdo vás přitahuje (ačkoliv to třeba není jednoduché připustit); ta osoba je vzrušující – ale nevypadá to, že se o vás zajímá. Nesouhlas nabízí možnost se s tou osobou kontaktovat; odporujete a vynutíte si uznání důležitosti nějakého faktu; nepřiliš citlivě vyvrátíte názor na

nějakou hloupost. Ta energie nevychází jen z daného tématu – je vypůjčená ze zmařené touhy.

Za čtvrté: Zkoušíme kompenzovat pocit ponížení

V nerovném světě mají někteří víc než my. Může to být víc peněz, lepší postavení, lepší vzhled nebo lepší vzdělání. A my snadno cítíme nedostatečnost – i když to vůbec nemusí být záměrem dotyčné osoby. Nahromaděný strach z ponížení se může přenést do agresivní argumentace. Hádka se stane alternativou boje, který si nemůžeme dovolit.

Za páté: Toužíme po jednoznačnosti v nejednoznačném světě

Často musíme žít s obrovským množstvím nejistoty a nejednoznačnosti. Ve většině případů prostě nevíme, jak zní správná odpověď.

Velký projekt v práci nemusí uspět, je třeba se potýkat se záležitostmi, ve kterých není jasné, co je dobře a co špatně – ještě to ani nikdo neví; je lepší zůstat ve vztahu nebo jej ukončit – může být mučivě těžké zvažovat pro a proti; jak se postavit k příteli, se kterým jsou potíže, ale kterého máme velmi rádi.

Máme hlubokou touhu nacházet věci, které jsou jednoduché a jasné – a témata, o nichž panují vášnivé neshody, představují dokonalou příležitost. Najdete někoho, kdo věc pochopil zcela špatně (ať už jde o Euro nebo o přistěhovalectví). Máte pocit, že máte zcela pravdu. Ta rozhodnost ani nemusí být zcela opodstatněná – ale potřebujete najít něco, v čem můžete mít zcela pravdu, když si o tom, co je správné, beztak musíte dělat starosti v tolika jiných oblastech.

Čím více jste si vědomi možnosti přenosu energie odjinud, tím snáze si můžete všimnout, že se to děje jak ve vašem vlastním životě, tak v chování ostatních.

Vrátit energii na své místo je zásadní úkol dospělosti. Potřebujeme vrátit emoce tam, kam skutečně patří.

Myšlenka, že energie za neshodou může být vnášena odjinud, nám může pomoci:

Pochopit, když se někdo jiný potýká s tématem, které ve skutečnosti pochází odjinud. Můžeme se díky tomu zachovat velkoryseji. Jejich očividná jedovatost nebo rozpálenost se nás dotýká méně. Chápeme, že ve skutečnosti jde o něco jiného, a že to je velmi, velmi běžné.

Být připravenější se omluvit a stáhnout se. Zeptejte se sami sebe: vnáším energii odjinud? Protože už chápete, že budete občas – aniž byste chtěli – rozzlobení kvůli úplně jiným věcem, než je samotné téma sporu.

Překonat mrtvé body. Neshody, které působí nevyřešitelně, mohou být zpracovány, pokud obě strany dokážou stáhnout vnášenou energii. On říká: chci mít v ložnici 22 stupňů. Ona říká: já chci mít 18. Řešení problému stažením vnášené energie se dívá jinak: navrhuje, že to, proč se lidé chovají tak neústupně a proč tak trucovitě trvají na svém, může mít jiné příčiny. Například: on v této oblasti není nakloněn kompromisu, protože musí přistupovat na příliš mnoho kompromisů v práci. A ona je rozhodnutá tento spor vyhrát, protože když byla malá, její sestra byla vždycky ten, kdo o věcech rozhodoval.

Říci, že spor je motivován vnášenou energií, však může znít blahosklonně.

Je tu nebezpečí, že tato naše analýza původu silných názorů někoho jiného je rozohní ještě víc.

Vehementně popřou, že by se věc jakkoliv týkala jejich matky nebo situace v práci, a budou trvat na té ušlechtilější příčině (globální politická situace apod.).

Taková uraženost je nepodložená: na vášni odvozené z intelektuálních témat nemusí být nic ušlechtilého, a na vášni pocházející z osobních záležitostí není nic nízkého.

Přesto nebývá moudré druhým takto oznámit, co si myslíte. Vaše diagnóza nemusí být sdílena. Ale mějte ji na paměti, vyvarujete se bezpředmětného soupeření.

Trauma: prověrka původu myšlenek

Slovo trauma zní dramaticky, ale všichni si neseme hluboce znepokojivé a ohrožující zážitky. A tyto minulé traumata často mají silný a obvykle neuvědomovaný dopad na způsob, jakým myslíme i v současnosti.

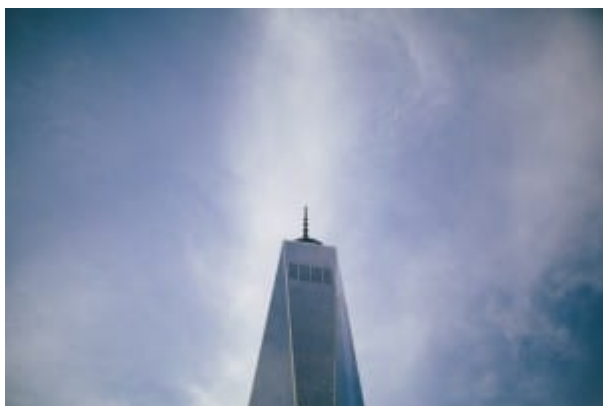
Naše kultura je okouzlena myšlenkou objektivního nesouhlasu. Rádi pocítujeme, že se bavíme o faktech a probíráme se důkazy a vytváříme racionální argumenty. Ale když se debata o čistých myšlenkách nedaří – a neshody se zdají hořké a zároveň neplodné – může pomoci začít se bavit o původu myšlenek ve vlastních životech. Cílem je odvést rozhovor od toho, co si dotyčný myslí teď, a prozkoumat, jak došlo k tomu, že podobné názory zastává.

1. Případová studie

Veďte si někoho, kdo je vehementně anti-konzervativní: cokoliv, co se zdá podporovat komerci nebo status quo, se setkává s extrémně nepřátelskou reakcí. Argumentovat za druhou stranu (ne všechno, co je zavedené, je špatné, obchodování je zásadní lidská aktivita) věc nikam neposouvá. Každý váš podnět je zavrhnut.

Začít zkoumat pozadí a rané zkušenosti dotyčného může odhalit, že kariéra otce byla rozmetána v době, kdy u kormidla byla konzervativní strana. Byla to pro jejich rodinu hrozná doba. Rodiče si zoufali; otec se cítil ponížen. Obviňovali z toho vládní politiku; ořezané výdaje státu byly klíčovým faktorem v propuštění jejich otce. To, jak se na věci dívá, je tedy zcela pochopitelné.

2. Případová studie

Potkáte někoho, kdo nenávidí moderní architekturu v jakékoliv podobě a trvá na tom, že jedině klasická architektura za něco stojí. Když na toto téma dojde, zní někdy až bláznivě. Místo snahy tuto osobu přesvědčit, že přece existují i skvostné moderní budovy, by mohly stát za prozkoumáním její rané zkušenosti s

architekturou.

Ukáže se, že v dospívání, když život byl nebezpečně chaotický, byla přitahována k budovám, které působily klidně, tiše a důstojně, a všechny byly v klasickém stylu. Ve městě, kde ta osoba žila, byla čtvrť, kterou právě z tohoto důvodu milovala. A pak se právě v této čtvrti objevila dramatická, troufalá moderní budova (zrovna v době, kdy se jí rozváděli rodiče). Bylo to jako osobní útok, zdálo se, že to zcela ničí dosavadní útočiště.

Myšlenka, kterou tito zmínění lidé nemají rádi (konzervatismus, moderní stavitelství) představuje nějaký **strach**. A pozice, které hlásají (socialismus, klasicismus) jsou pro ně **představou řešení**.

Toto je typické pro mnoho témat, na kterých se neshodneme.

Jakmile to přijmeme, sice si možná nezačneme hned rozumět v ekonomice nebo architektuře, ale osoba, která nám odporuje, už nadále nepůsobí jen tvrdohlavě a omezeně: mají strach a jsou přitahováni k **představě řešení** – a my si musíme být vědomi obou těchto tendencí.

Chápáním minulosti nějaké myšlenky nebo názoru v něčí mysli jsme postupně lépe schopni vnímat nahodilé, nešťastné asociace, které se v jejich životě na tuto myšlenku nabalily – ale které nejsou její přirozenou součástí. Moderní budovy nejsou skutečným útokem na blahobyt tohoto člověka. Konzervatismus jako celek není jednoznačným důvodem, proč něčí rodiče přijdou o práci.

Nezdařené seznámení s myšlenkou

Další důvod, kvůli kterému nám dělá potíže dosáhnout souhlasu je ten, že se s myšlenkami často setkáváme skrze lidi. To znamená, že některé způsoby smýšlení mohou být zabarveny v závislosti na tom, kdo nás s nimi seznámil, a toto zabarvení je v běžném rozhovoru velmi, velmi těžké překročit.

Mohli jsme se s klíčovou posloupností myšlenek setkat prostřednictvím negativních nebo děsivých lidí; nebo tyto myšlenky naopak mohly být neobvykle posíleny tím, že byly obhajovány někým, koho jsme milovali a komu jsme věřili – a teď cítíme potřebu být jim loajální, tak loajální, že je třeba vyloučit nesouhlas s těmito myšlenkami nebo možnost tyto ideologie opustit.

Případové studie:

Velmi okouzující a dnes již zesnulý strýc se ohromně kriticky stavěl k odborovým organizacím a velmi vtipně si utahoval z jejich slabostí. Od té doby už odbory nedokážete brát úplně vážně a jsou vám instinktivně podezřelé.

Vám milá učitelka výtvarné výchovy velice obdivovala Andyho Warhola, který byl v jejích očích svrchovaným umělcem 20. století. Pochybnosti o jeho genialitě vám dnes připadají vidlácké a pobuřující, jako by šlo o zradu starého dobrého přítele.

Na vysoké škole jste znali neohrabaného, děsně stydlivého studenta, který byl zbožným katolíkem. Aniž byste si to zcela uvědomili, stal se pro vás předobrazem běžného věřícího člověka.

Na vysoké škole jste znali neohrabaného, děsně stydlivého studenta, který byl zcela oddaný astronomii. Aniž byste si to zcela uvědomili, stal se pro vás předobrazem běžného vědce.

Prověrka vlastní psychologicko-intelektuální minulosti odhaluje, jak moc jsou naše myšlenky dílem náhodných osobních zkušeností. Často nereagujeme na téma samo; vidíme jej přes zkreslující filtr. Máme rozmlženou hranici mezi koncepty a lidmi. Naším intelektuálním životům hrozí, že budou rukojmím těchto náhodných asociací, které se nijak netýkají skutečně probíraných témat.

Cvičení:

Vyjmenujte způsoby, kterými mohlo rané trauma nebo asociace s osobou ovlivnit některé z vašich vlastních přesvědčení.

A teď dotyčným konceptům dovoluňte, aby se oddělily od lidí, kteří vám je poprvé představili.

Zkusíme si představit toho nejpříjemnějšího člověka, který by tento názor mohl zastávat a proč.

Pokud jste proti odborům, představte si okouzlujícího, kultivovaného člověka, který je zcela pro.

Pokud jste proti konzervativismu, představte si, že to téma hájí někdo, kdo je milý a bystrý.

Pokud si zoufáte z moderní architektury, představte si, jak by ji mohl hájit střízlivý, dobromyslný a vnímavý jedinec.

Neznamená to, že svá přesvědčení musíme změnit. Změní

se náš předobraz neshody na toto téma. Cítit, že ten opačný názor může zastávat počestný a moudrý člověk neznamená, že se musíme vlastního názoru vzdát. Ale znamená to, že diskuze může být mnohem produktivnější a zajímavější.

Vzdát se potěšení z vlastního přesvědčení

Teoreticky bychom neměli mít rádi spory a hádky, při kterých si říkáme, že názory toho druhého jsou velmi, velmi špatné.

Ale pravdou je něco jiného: místo, aby nám to bylo nepříjemné, se nám to naopak někdy velmi zamlouvá.

Ohledně politiky se to třeba stává často: máme představu, že druhá strana jsou prostě strašní lidé – ne jen pomýlení, ale také krutí, sobečtí, krátkozrací, hloupí a nebezpeční. Prostě skutečné zlo. Nechme stranou pravdu ve věcech jako zda (dejme tomu) by na tom Katalánsko bylo lépe bez Španělska, zda je pro nás evropská integrace přínosná nebo škodlivá, nebo přirozenost a naléhavost klimatických změn nebo role náboženské víry – všechna tato témata jsou něčím, kvůli čemu k sobě lidé navzájem chovají odpor a kvůli čemu se na ty druhé dívají spatra.

Proč je to vlastně tak lákavé?

První důvod: dostane se nám uklidňujícího setkání s vlastním přesvědčením. Máme povznášející pocit, že máme pravdu (což je mnohem příjemnější, než dojem, že všechno je nejisté a matoucí). Je to jako protílék na melancholii a nejasnost. Když je 'nepřítel' zlý, jsme tím pádem my ti

dobří.

Druhý důvod: nesouhlas (díky kterému se cítíme spravedlivě rozhořčení) nám pro zklamání, které by jinak bylo příliš mlhavé, zajišťuje dostupný a pohodlně zasažitelný terč. Místo abychom se cítili obecně zklamání životem a sami sebou, je tu najednou dostupné jiné vysvětlení: může za to tento hnusný člověk, nebo tato odporná skupina lidí.

Jakkoliv může být podobná samolibost příjemná, má hluboce depresivní dopady, protože se jejím prostřednictvím vlastně vzdáváme možnosti změnit smýšlení druhých i své vlastní. Odmítáme učit ostatní i sebe.

Abychom mohli z pozice samolibosti vycouvat, potřebujeme uskutečnit neobvyklý manévr. Potřebujeme se rozpomenout, jaké to kdysi bylo náš současný názor nezastávat. Potřebujeme si představit, jaké by to bylo, sám se sebou nesouhlasit. Potřebujeme se vcítit do někoho, komu nepřípadá, že to, co si myslíme, je jakýmkoliv způsobem očividné

Úspěšné přesvědčování spoléhá na vzpomínku, jaké bylo nesouhlasit se svým současným postojem.

Běžné cvičení by mohlo probíhat takto: vyberte si téma, o kterém jste nejvíce přesvědčení, že v něm máte pravdu (tedy životní prostředí, daně, protidrogové zákony, pornografie...). Argumentujte proti sobě tím nejinteligentnějším a nejdůmyslnějším způsobem, jakého jste schopni.

Spory často zahrnují zaškatulkování osoby, se kterou jsme v

konfliktu: 'fašista', idiot, fanatik, puntičkář, sobec. Taková označení nás odřezávají od možnosti brát v potaz, co se skutečně může dít v hlavě druhého člověka.

Pokud chceme být schopní se lépe vypořádávat s nesouhlasem (a cítit se jím méně ohrožováni, zachovávat chladnou hlavu a mít lepší šanci dosáhnout porozumění) potřebujeme shovívavější obraz druhé osoby.

Použití umění při řešení neshod

Jeden ze způsobů, jak zmírnit neshody, je přivést lidi ke čtení více románů a sledování většího množství určitých druhů filmů.

Příběhy, které potřebujeme, jsou ty, které vysvětlují, jak někdo, kdo se zprvu nezdál hoden našeho zájmu a pochopení, ve skutečnosti naše sympatie a vcítění zasluhuje.

Charles Dickens byl v tomto ohledu přeborníkem. Například v *Davidu Copperfieldovi* předvedl svým viktoriánským současníkům, že (například) usvědčený kapsář není nutně cizí, nepochopitelná bytost, a že existuje mnoho až strašidelně uvěřitelných cest, jak do této role lze sklouznout.

V průběhu románu zjišťujeme, že David Copperfield není ten opovrženímhodný a nesympatický typ, za kterého by jej většina středostavovských viktoriánů měla, kdyby ho potkali na ulici. Dostali možnost pochopit, jak se slušný člověk – tedy i ty, drahý čtenáři – může do této situace dostat.

Můžeme sami obdobný manévr podniknout v kontaktu s názory, se kterými (možná až úporně) nesouhlasíme.

Musíme si položit Copperfieldovu otázku: jak by se dobrý člověk mohl dostat to této situace?

Někdy můžeme být z tohoto manévru nervózní, protože nám může připadat, že tím ten nepřipustný názor budeme prosazovat. Pokud dokážu pochopit, jak mohl být slušný, příjemný člověk nacistou nebo obdivovatelem Stalina, neznamená to, že říkám, že něco takového je vlastně v pořádku?

Faktem je, že neznamená. Naopak, budete díky tomu mnohem spolehlivěji schopni rozpoznat, jak takové lidi od jejich přesvědčení odvrátit. Budete mít lepší šanci je něco naučit. Protože už chápete, co je třeba udělat, protože tušíte, co je vlastně motivuje.

Média nám v tomto ohledu bohužel nijak nepomáhají, protože obvykle je vytvářejí karikatury – dělají tedy pravý opak toho, co přináší dobré romány a filmy.

Média nám z úlomků mozaiky skládají obrazy rolí, jako je čerstvý přistěhovalec, politik, podnikatel a tak dále. A my tato zjednodušení používáme k orientaci ve složitém světě. Většinou ty obrazy nejsou nikterak podařené.

A přitom by v tom média mohla být skvělá a dělat to, co Dickens udělal s kapsáři: tedy zlidšťovat ty, se kterými zprvu nedokážeme sympatizovat.

Role technologií ve vytváření nepřátel

Jeden důležitý způsob, jakým technologie způsobují, že je složité rozumět svým nepřátelům (a tedy i těžší srovnat se s nesouhlasem) je tím, že umožňují anonymitu.

Lidé se na síti chovají hnusně ze tří základních důvodů.

Zaprvé, strach z nepovšimnutí

Vede je to k zesílení projevu: zachovat se ostřeji, drsněji, odměřeněji, neurvaleji... to vše jsou zesilovače, pomocí kterých se snaží dostat svou zprávu přes vzdálenosti, které jsou mnohem menší, než si představují. A je skutečností, že jejich cíl může být skutečně snadno zraněn. Z pohledu útočníka může být urážka psychologickým ekvivalentem zvýšení hlasu. Ale člověku na druhé straně může přivodit hluboké zranění i mentální kolaps.

Zadruhé, dojem anonymity

Cítíme se nepozorováni a tedy oproštěni od omezení, kterým podléháme, když si uvědomujeme, že naši přátelé, blízcí, nebo i cizí lidé uvidí, co děláme.

Zatřetí, na druhé straně není člověk

Jedinec, se kterým

nesouhlasíme, není v naší mysli plnohodnotným člověkem (stejně jako my sami do střetu nevcházíme jako celek sebe sama). Jsme připraveni říkat a vyjadřovat věci způsoby, ke kterým bychom se tvář v tvář nikdy nesnížili.

Tradičně byl hrubý nesoulad v politice tlumen zásadními osobnostmi, pohybujícími se v místech jako Londýn, Paříž, New York a Washington: hostiteli.

Dnes nám jisté nešťastné spojení třídních rozdílů, peněz a vkusu brání cítit k těmto lidem sympatie, ale bylo by moudré pohlédnout na roli, kterou hostitelé hráli – která spočívala v tom, že na konci dne plného horkokrevných sporů o obchodu či politice přitáhli protivníky do svého salonu nebo k barovému pultu – a představili je jeden druhému jakožto lidi namísto ideologických šablon.

Rolí hostitele bylo přinášet pochopení, že protivník je také člověkem se zájmy a vkusem, které se mohou v jiných oblastech podobat našim. Také mohou mít děti, milovat fotbal a zajímat se o jazz.

Na rozdíl od dobrého hostitele nás technologie staví na opačné konce spektra. Vzdálenost a odlidštění nás činí jeden pro druhého nesrozumitelnými.

Snobství

Část důvodů, proč s některými myšlenkami a lidmi nesouhlasíme velmi nepružným a nenápomocným způsobem je ten, že jsme v některých oblastech neuvěřitelnými snoby.

Snobství je tu definováno jako tendence posuzovat lidi a myšlenky podle kritérií, které nám brání vidět jejich celou

složitost. Snob se rozhodne, že všichni pravičáci jsou hnusní, nebo že všichni Rumuni jsou nedůvěryhodní, nebo že cokoliv se týká existencialismu je skvělé (nebo hrozné).

Těchto snobských struktur, ve kterých jsou některé naše názory zaklíněny, si musíme být vědomi.

Kdyby se dnes Sokrates potajmu ucházel o zaměstnání na univerzitě, byl by odmítnut. Žádný doktorát, žádné publikace, zkušenosti s výukou jen z tržiště, nedostal ani žádné výzkumné granty. Nebo kdyby se ve Vatikánu objevil Ježíš (v přestrojení, pod falešným jménem), byl by považován za kacíře. Byli by dobře viditelnými oběťmi snobství.

Snobství je silná tendence předpokládat, že dobré věci – věci, které chceme – poznáme podle správného obalu.

K některým druhům snobství jsme velmi citliví a kritičtí. Odsuzujeme společenské snoby, kteří si nedokážou představit, že by někdo mohl být skvělý, pokud nechodil na ty správné školy nebo neměl ty správné předky. Nebo takové, kteří vás odepíšou, když se dozví, v jakých příjmových kategoriích se pohybujete, kde žijete, nebo jaké auto řídíte.

Ale snobství je mnohem rozšířenější jev. V jádru je snobství chybou v myšlení. Nesouhlasíme s věcmi v příliš velkých objemech a nesouhlasíme příliš nepružným způsobem.

Když se na snobství podíváme tímto způsobem, můžeme vidět, že se vztahuje i na některé překvapující případy. Je to ten stejný problém, jen jsme ho dosud správně nepojmenovali.

Říkáme: cikáni kradou.

Nebo: levičáci jsou snílci.

Nebo: pravičáci jsou bezcitní...

Jsou to všechno zatuhlé náhledy, které nás ochuzují.

Humor

Intenzivní spor bývá typický nepřítomnosti jedné velmi důležité kvality: humoru.

Humor je zoufale důležitý a užitečný, protože může do vášnivých sporů vnést to, co tam obvykle chybí: nadhled.

Co je vtip? Často obsahuje popis závažné situace z neobvyklé nebo vzdálené perspektivy, která v ní podtrhne skryté absurdity nebo přehnanost přítomnou v našem běžném náhledu. Smích je pak naším uznáním, že jsme opustili umírněnost.

Humor jako prostředek umírněnosti je všechno, jen ne hloupý.

Konflikt může být zesílen provokativními označeními. Představte si, jak následující řeč podněcuje nesouhlas a touhu po odvetě:

‘Suroví nevěřící znesvěcují posvátnou půdu naší vlasti.’

Tento druh projevu má dlouhou tradici, kterou bychom mohli označit jako provokativní, a která využívá právě naši tendenci ztrácet nadhled.

Ale jakékoliv označení může naši perspektivu změnit. A pokud ji může změnit k horšímu (a udělat tak spor nebo nesouhlas neúnosným nebo děsivějším), může ji změnit i k lepšímu – a hněv ze sporu upustit.

A to je to, co (černý) humor často dělá. Vynáší na světlo latentní absurditu v situaci, která vyústila v nepřiměřeně drsné nebo násilné reakce.

Pár, který se pře o to, jak dlouho předem si mají zavolat taxi, by mohl vychladnout, když jim potomek přinese na tabletu ukázat počet vteřin, které jim zbývají do konce života:

www.deathclock.com

Nebo si vezměte tento popis první světové války:

Protože si jistí lidé ve velkých budovách dělali starosti s tím, co si o nich jiní lidé myslí, a zoufale se snažili nepůsobit pošetile, byly do malých budov spouště lidí rozeslány kousky papíru, na kterých stálo, aby si oblékli speciální oblečení, vydali se na jisté místo a odcestovali – převážně do Francie. Tam pak musí nepříjemně dlouho žít v dírách v zemi. A když spatří někoho s kloboukem jistého zvláštního tvaru, musí se pokusit dostat pod kůži toho člověka kousky kovu.

George Bernard Shaw si vzal na paškál patriotismus podobným způsobem a zkarikoval jej trefným prepisem: “Patriotismus je v zásadě přesvědčení, že váš stát je tím nejlepším na světě, protože jste se v něm narodili...”

Představte si, že tuto fotografii spatříte s podtitulkem: “Tady shora nejsou žádné hranice vidět.”

Účelem je otrást zavilým nacionalistům s některými přesvědčeními.

Nesnažím se říci, že nejsou chvíle, kdy je třeba zachovat vážnost – i chvíle, kdy je dobré se povznést. Jen se snažím ukázat, že vtipné zkarikování je důležitou strategií, když se neshoda zhoršuje. Zdělili jsme v zásadě právnícký přístup k neshodám (snažíme se zjistit, kdo má pravdu, a jaké jsou důkazy). Ale spíš než rozhodnout, kdo má pravdu, často potřebujeme celý konflikt zmírnit.

A smích je poodstoupením od zatvrzelého oponování.

Role svádění a ujišťování

Když s námi někdo nesouhlasí, je přirozené, když reaguje jedním ze tří způsobů:

Naštve se na své odpůrce: jsou to hlupáci.

Snaží se v nich vyvolat pocit viny za pomýlené názory: jsou

to zlí lidé.

Pedantsky a do detailu je začne poučovat: jsou nevědoucí.

Ti, kdo s vámi nesouhlasí, opravdu někdy mohou být hloupi, zlí nebo nevědoucí. Ale říkat lidem, že jsou hloupi, zlí a nevědoucí se jako způsob, jak jejich názor změnit, příliš neosvědčilo – a změna názoru je konec konců to, čeho chcete dosáhnout.

Většinou to naopak zatvrdí postoje zúčastněných a začnou se vám vyhýbat.

Zlost, pedantství a vyvolávání viny jsou neúspěšné strategie, protože v neshodách neřeší jeden důležitý faktor. Osoba na druhé straně se své pozice drží z části proto, že se bojí, je zklamaná a dělá si starosti. Nechtějí být osočováni, náš vlastní postoj k věci je pro ně alarmující, protože je velmi vzdálený od postoje, v který doufali, a diví se, jak s námi vůbec v něčem mohli souhlasit – nebo proč se vůbec stýkají s lidmi, kteří mají názory tak rozdílné od těch jejich.

Náš nesouhlas v nich vyvolává strach a úzkost – a to je zčásti důvod, proč celé věci nepomůže nesouhlasit s nimi způsobem, který je příliš drsný, agresivní nebo netrpělivý. Takové kroky nijak nezaplaší strach a nezmirní úzkost. Pokud opravdu chceme, aby s námi lidé souhlasili, měli bychom místo toho používat ujišťování a svádění.

Ujišťování

Je jednoduché si představovat, že někdo, s kým se zrovna hádáme, je protivný nebo divný.

A proto jsme v pokušení jim **ukázat**, jak moc protivní nebo divní jsou – v jednoduchém (a děsivé přirozeném) přesvědčení, že to povede k dobrému výsledku. Kdyby jen mohli vidět, jak jsou odpuzující, začali by se chovat jinak.

Případová studie: Uprchlíci v Austrálii

Nedávno (srpen 2014) vydala australská Rada pro uprchlíky prohlášení:

Tím, že se snažíme odhánět ty, kdo doufají v naši pomoc, riskujeme, že se tak staneme malicherným a malomyslným národem, kterému nezáleží na globálních výzvách nuceného vystěhování. Je nejvyšší čas, aby Austrálie byla skutečně nápomocna.

Rada pro uprchlíky popisuje pohled většiny jako “malicherný a malomyslný” – což klidně může být pravda, ale nijak to nepomůže získat podporu. Ve skutečnost to naopak vládě (která vládne s podporou většiny lidí) velmi pomůže vykreslit Radu jako arogantní, nelobajální a zcela mimo.

Navzdory snahám Rady a velkého množství dalších nátlakových skupin napsal *The Sydney Morning Herald*, že “Velká většina Australanů, 60 procent, si přeje, aby vláda ‘jednala s uprchlíky méně jako v rukavičkách’.”

To, co chybí snaze zmírnit nesouhlas lidí, kteří se staví proti uprchlíkům, je lepší pochopení důvodů *proč* lidé v tomto ohledu podobné názory zastávají: uznání, že ti, kdo nemají rádi uprchlíky, mohou mít strach nebo si dělat starosti, a nemusí být ani malicherní, ani hloupi. Než někdo může změnit názor, musí být jeho strachy v první řadě potvrzeny a vzaty vážně. Pokud se tak nestane, vaše obhajoba věci

jejich úzkost ještě zvýší a pravděpodobnost, že s vámi ti druzí budou souhlasit, se naopak sníží.

Ujištění neznamena říkat “chápu, že máš strach” – to zní blahosklonně. Na začátku musí být skutečné porozumění, co taková úzkost obnáší – být v úzkých, ignorován, závidět, že druhému se dostane speciální péče a vám nic. A pak nabídnout obranu proti těmto nepříjemným následkům. Nebo vysvětlit slovy, která jsou druhému pochopitelná, proč se tyto věci ve skutečnosti nestanou.

Nemáme problém této věci rozumět, když jde o děti. Když se dítě bojí příšery pod postelí, nemyslíme si, že by bylo moudré mu říkat, ať není blbé, ať si přestane stěžovat a chová se dospěle. Spíš se zajímáme o to, co jej trápí. Podíváme se pod postel, a pomůžeme mu se taky podívat. Můžeme mu dát zvoneček, kterým nás může zavolat, kdyby se nějaká příšera skutečně objevila. Můžeme se jej zeptat, co mu ten den dělalo starosti. Nebo dokonce můžeme zkusit postelí uříznout nohy. Nesdílíme sice dětskou starost, ale bereme ji velmi vážně.

Ujištění je také zásadní v intimních sporech. Máme fatální tendenci vidět nepoddajného nesouhlasícího partnera jako malicherného – což v domácím životě maří mnoho pokusů spolu vyjít.

Případová studie: pohovka

A: “Myslím, že bychom měli vyměnit potah na pohovce; líbil by se mi tenhle...”

B: “Ne, ne, ne. Vždyť to je hrůza. To se mi vůbec nelíbí. Proč mi tohle děláš? Proč mi pořád děláš takové věci?”

A: "Co ti dělám, jen jsem něco navrhla."

B: "Prostě dej pokoj."

Ten znepokojivě popudlivý partner nemusí být jen sprostý. Je především **vyděšený**. Zatím jen není jasné, čím je to způsobeno. Vyděšenost se tu projevuje jako neschopnost v klidu vysvětlit, co vás ve skutečnosti štve. Je to tak urgentní a závažný pocit, že se mysl ihned uchýlí k agresivnímu výpadu. Ale někdo pod tou agresí jsou skutečné starosti, které by mělo jít identifikovat a vyřešit.

Ten rozrušený partner může být pod povrchem například:

Vyděšený ze ztráty kontroly nad vlastním životem. Je to skutečná starost, jen je v tomto případě přehnaná. Mohlo by pomoci výměnou za tuto volbu nechat něco jiného na něm. Ve skutečnosti totiž o potah na pohovku vůbec nejde.

Navrhovaný potah mu připomíná potah ve sdíleném bytě, kde jako student strávil jeden velmi nešťastný rok. Není to nenávisť k vám, ale k vlastní vzpomínce. S trochou citlivé podpory by si mohl zvyknout. Nebo možná ne. Ale jde o jiné, méně vyhocené téma.

Když vezmeme vážně možnost, že osoba, s kterou se přete, je vyděšená, vzniká tím užitečná možnost přesunout spor do slibnějších oblastí.

Svádění

V romantickém smyslu znamená svádění být velmi, velmi pozorný a milý, zajistit přesně to správné prostředí, říkat sladké a vzrušující věci. Svádění může být cynické. Ale ve své nejlepší podobě je to šlechtivé umění druhému člověku

pomoci překonat nervozitu. V ideálním případě svůdce pomáhá tomu, koho svádí. Když jsme sváděni (opět, v ideálním případě) nejdeme proti svým nejlepším zájmům; naopak je nám poskytnuta pomoc abychom mohli udělat přesně to, po čem toužíme, ale k čemu sami od sebe nenacházíme odvahou.

Počestný svůdce ví, že lidé se drží zpátky ze studu, nervozity a kvůli svým pochybnostem. A udělá maximum pro to, aby tyto nepřítis nápomocné síly utišil. V zásadě má svůdce velmi důležitou jistotu: ví, že někdo, kdo ještě není přesvědčen, může být zviklán ohleduplností, vřelostí a něhou.

Svádění může ve veřejné debatě hrát důležitou roli. Ukažme si, co se může stát, když tomu tak nebude.

Případová studie

V roce 2009 ohlásila britská vláda, že zvažuje škrty ve financování humanitních oborů. Zkoušeli, jaký ohlas to u veřejnosti bude mít, aby viděli, jakou podporu nebo naopak nesouhlas by takový krok přinesl.

Názor vlády byl takový, že humanitní obory jsou luxus, kterého využívá jen malá část lidí, a proto nejde o něco, co by si zasloužilo být placeno z veřejných peněz.

Mnoho lidí tímto bylo popuzeno. V *The Guardian* to označili jako 'temné šosáctví'. Akademie humanitních věd tento návrh označila za 'jalový a překonaný'. Národní svaz studentů si stěžoval, že jde o krok 'krátkozraký, bezhlavý, společensky a kulturně zpustlý a podnícený lakomou a úzkoprsou ideologií'. Také si povšimli, že mainstreamová média o tom zcela mlčela. Ten krok klidně opravdu mohl být

‘šosácký’ a ‘kulturně zpustlý’.

Ale přestože ti, kdo tomuto seškrtání oponovali, jednali s velkým nasazením, nepodařilo se jim veřejné mínění na svou stranu získat. O rok později skutečně mnoho humanitních oborů o podporu z veřejných peněz přišlo.

Ačkoliv se mohlo jednat o dobrou věc, její obhajoba nebyla ani v nejmenším svůdná. Nedala si za cíl dvořit se lidem, kteří byli váhaví nebo zatím nerozhodnutí.

Neproběhl žádný pokus člověka, kterému jsou humanitní obory poněkud podezřelé, svést a ukázat mu, že financovat je může dávat smysl.

Základem svádění je vhléd: v jakémkoliv sporu je třeba druhému člověku (nebo skupině) vysvětlit, co je na vašem postoji tak atraktivního a přitažlivého – namísto soustředění se na to, co je na jejich postoji špatně.

Strategický pesimismus

Někdy se ve sporu nedokážeme pohnout dál, a proto musíme podniknout nezvyklý a vcelku neveselý krok: naučit se s nesouhlasem žít.

Můžeme kvůli tomu cítit silné zklamání. Jsou témata, u kterých cítíme, že jsou příliš důležitá, než aby mohla skončit kompromisem. Typicky jsou to velké politické nebo společenské otázky, které mohou zahrnovat:

Klimatické změny

Ekonomie

Přistěhovalectví

Vzdělání

Pokud na tyto věci máte jednoznačný názor, není pravděpodobné, že by vám přišlo v pořádku, když má někdo názor velmi odlišný. Máme pocit, že pravda, tak jak ji vidíte, by měla zvítězit. Můžeme chtít, aby se věci ve světě změnily. Můžeme být velmi silně přesvědčení o správnosti vlastní pozice.

Ale kde bereme toto přesvědčení, že pravda může zvítězit, že si jiné lidi můžeme získat, a že náš nesouhlas tomu pomůže?

Když s jinými lidmi silně nesouhlasíme (s těmi, které máme za bláznů a idioty), býváme přitom v poměrně temné a sklíčené náladě. Působilo by zvláště označit se v takových chvílích za **optimisty**.

A přesto jimi jsme, a tento optimismus je velice nebezpečný – je to něco, od čeho bychom se měli učit odpoutat. Vášnivá touha přimět lidi, aby smýšleli tak, jako my, se rodí z naivní víry, že ve všech důležitých tématech se nakonec můžeme shodnout a že názorová harmonie je přirozeným stavem. Teď zrovna je to možná trochu boj, ale, jak optimistický diskutující věří, když na to téma ještě párkrát zaútočíme, podaří se nám naše rozdíly zažehlit.

Na politické úrovni přesně tento druh optimismu způsobil ta nejméně obdoba institucionalizované netolerance. Sovětský experiment byl zčásti tak násilný právě proto, že byl tak optimistický v očekávání shody: opravdu věřili, že stačí jen trochu víc tlačit a nutit, a celá země začne souhlasit s Leninovým přesvědčením. Musíte být opravdu

optimistickým vůdcem, abyste uvěřili, že můžete členy opozice mučením přivést k souhlasu. Gulagy byly důsledkem optimismu.

V kontrastu s tím jsou moderní demokratické státy ve svém pohledu na shodu o poznání pesimističtější. Vědí, že vždycky budeme mít neshody, a proto se naučily je zapracovat. Občané mají právo nesouhlasit, nikdo nikoho nemůže nutit k nějaké víře, a v otázkách toho, co si máme myslet, jsme ponecháni sami sobě. Nesnažíme se neustále zajistit naprostý a univerzální souhlas.

To vše je ovocem pesimismu. Pesimismus považuje za svou výchozí pozici to, že souhlas mezi lidmi ve skutečnosti není přirozeným stavem věcí. Když vezmeme, jací lidé jsou, možnost, že by si velké skupiny lidí mohly myslet to stejné je vysoce nepravděpodobná. Neměli bychom kvůli tomu být překvapení nebo zklamaní ani našťvaní o nic víc, než bychom byli našťvaní na špatné počasí nebo chřipku. Prostě to tak bývá.

Jakmile začne být nesouhlas vnímán jako zcela běžný, a souhlas jako neobvyklá a krásná výjimka, můžeme přestat být tak překvapeni a tak vášnivě rozohněni, když potkáme někoho, s kým se názorově mjííme.

Strategicky uvažující pesimista také chápe, že je velmi nepravděpodobné, že by se někomu mohlo podařit racionálně někoho jiného o něčem přesvědčit: názory lidí se formují dlouhá léta procesem, který má spíše emocionální dynamiku, a desetiminutová konverzace u oběda jen stěží způsobí vážnější změnu.

Pesimista proto přesouvá své zaměření od pokusů přesvědčit k pokusům nesouhlas vydržet a pracovat s ním.

To zahrnuje dva druhy reakcí.

První, na politické úrovni, jsou:

a) Lidská práva

Moderní stát zkouší vytvořit struktury, které nesouhlas zvládnou pojmout a mírnit.

Vyjádřeno je to jazykem lidských práv. To znamená, že jedincům jsou garantována práva na svobodu. Stát jedince nemůže k něčemu nutit, přesvědčovat nebo je utlačovat.

Od občanů se také čeká, že v tomto ohledu nechají na pokoji jeden druhého. Máme tak spoustu ochrany před vměšováním.

b) Společenské chování

O co se na politické úrovni starají lidská práva, to na soukromé úrovni zajišťuje společenské chování.

Společensky se chovající lidé ctí slušnost jako velmi důležitou zábranu, která tlumí to, co by nás jinak mohlo zničit. Hluboce věří v dobré vycházení s ostatními lidmi.

Nejde ani tak o to, že by se báli někomu načechrat peří, jen prostě pochybují, že jde o skutečně konstruktivní čin a symbolická vítězství je nezajímají. Chtějí raději mít s lidmi ohleduplné vztahy než pořad upřímně sdělovat, co si o věcech opravdu myslí. Chápou, jak složité je pro nás přijímat od jiných vyzývavé informace. Chápou důležitost tajemství a bílých lží.

Ideální by bylo, kdyby neshody mohly být vyřešeny. Společenské chování míří na nižší, ale z praktického hlediska zcela zásadní cíl: jak se vyrovnat s neshodami, který se vyřešit nepodaří.

Zdvořilost je soubor taktik, jak uměle snížit dojem konfliktu, když už se skutečného souhlasu dosáhnout nepodaří. Místo otevřenosti a upřímného hlásání vlastních pocitů, dobře vychovaný člověk:

Poděkuje i tomu, komu se necítí nijak zvlášť vděčný.

Usmívá se, i když se nudí.

Směje se, i když se nebaví.

Řekne, že je to zajímavá myšlenka, i když si myslí, že zajímavá není.

Mlčí o svém odporu.

Společenské chování je pesimistické; vycházejí z vyrovnanosti s tím, že ne každý s námi bude souhlasit (i v případě, kdy máme pravdu).

Může být příliš složité se s touto osobou shodnout.

Máme omezené množství energie a měli bychom si ji šetřit

na důležité příležitosti.

Ne každý nesouhlas stojí za vyřešení, i kdyby se druhý strana smrtelně mýlila.

Společenský smír je většinou lepší než konflikt.

Běžnou součástí života je nebýt chápán.

Klíčové je, že místo soustředění na neshody nás společenské chování ponouká neshody obejít, vyhnout se jim a držet je z dohledu.

Partner vaší sestry zastává celou řadu myšlenek, se kterými silně nesouhlasíte. Ale nevidáte se zase tak často. Nemáte na ně nějak zásadní vliv. Dopady neshod by pro vaši sestru mohly být nepříjemné.

Vaše matka si hýčká jisté názory na umění, náboženství a sex, které považujete za těžce nepřesvědčivé. Ale pro ni jsou velmi, velmi důležité. Snažit se jí je rozmluvit by bylo kruté. Je třeba se nesouhlasu vyhnout, abyste ji zbytečně nezraňovali.

Starý přítel z vysoké školy má pár pěkně ujetých přesvědčení. Ale nechcete se přestat vídat. Představuje ve vašem životě drahocenné spojení s onou dobou.

Kolega z práce na večírku odhalí své názory na politiku, ve kterých jste spolu v zásadním rozporu. Ale jelikož spolu budete muset celý další měsíc spolupracovat na rozsáhlém projektu, je důležité zachovat schůdné pracovní vztahy.

Na večeri jste posazeni naproti někomu velmi neinformovanému, ale zároveň velmi výřečnému. Jde o

témata, na kterých vám hodně záleží. Tato osoba je ale zjevně velmi blízká hostitelům. Nechcete své pohrdání projevit.

Záleží vám víc na vztahu se sestrou než na tom, co je nebo není pravda ve sporu s švagrem (na téma důležitosti hledání ropy v Severním moři). Často jsou důležitější věci, než mít pravdu. Mohou být věci, na kterých nám záleží víc, než na vítězství ve sporu. A to je něco, co dobře vycitlivěný pesimista chápe.